

Ryszard Tomkiewicz

"Rocznik Suwalsko-Mazurski" T. 1, 1991 : [recenzja]

Komunikaty Mazursko-Warmińskie nr 3-4, 377-379

1992

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

R E C E N Z J E   i   O M Ó W I E N I A

Rocznik Suwalsko-Mazurski, t. 1, Suwałki 1991, ss. 146.

W minionym roku ukazał się pierwszy tom „Rocznika Suwalsko-Mazurskiego”, wydany w Suwałkach w nakładzie 1000 egzemplarzy przez Radę Naukowo-Wydawniczą Suwalskiego Towarzystwa Kultury. Całość została przygotowana jako praca zbiorowa pod redakcją politologa Janusza Kopciała. W skład Kolegium Redakcyjnego weszli: prof. dr hab. Stanisław Alexandrowicz (przewodniczący), dr Jerzy Sikorski (zastępca przewodniczącego) oraz dr Janusz Kopciał (sekretarz). Ponadto w składzie Kolegium zasiadali: dr hab. Stanisław Achremczyk (historyk), mgr Zbigniew Ceran (geograf, ekolog), mgr Zbigniew Fałtynowicz (polonista, muzealnik), dr Tadeusz Filipkowski (historyk), dr Anna Gołąbek (językoznawca) oraz dr Jerzy Szumski (historyk, archiwista).

Historia powstania tego regionalnego periodyku naukowego była stosunkowo długa. Jak zaznaczono w przedmowie, pomysł wydawania własnego pisma przez Radę Naukowo-Wydawniczą Suwalskiego Towarzystwa Kultury zrodził się już w czerwcu 1982 r. Nadrzędnym celem była „chęć wyjścia Rady na zewnątrz i skupienia wokół siebie ludzi zajmujących się badaniami naukowymi na Suwalszczyźnie i Mazurach”. Dotyczyło to zarówno badaczy miejscowych, jak i tych spoza regionu, zajmujących się problematyką północno-wschodniego krańca Polski. Założenie to zostało w pełni zrealizowane, o czym można się przekonać analizując skład autorów zamieszczonych w „Roczniku” publikacji.

Przygotowując „Rocznik” wydawcy zastosowali znany i powszechnie przyjęty podział tematyczny drukowanych materiałów. Kolejne rozdziały noszą następujące tytuły: *Rozprawy i Studia, Komunikaty, Materiały, Recenzje, Kronika, Noty biograficzne*. Na uwagę zasługuje fakt, iż w celu ułatwienia korzystania z „Rocznika” zamieszczono również skorowidz nazw osobowych oraz połączony skorowidz nazw geograficznych i etnicznych.

Analiza publikacji pomieszczonych w poszczególnych rozdziałach wskazuje, iż wśród prezentowanych tam materiałów zdecydowanie przeważa tematyka humanistyczna. W trzech pierwszych działach „Rocznika”, stanowiących główną część wydawnictwa, na dziesięć zamieszczonych artykułów, tylko jeden — Stanisława Bernatowicza z Giżycka, dotyczący zasobów wodnych i gospodarki rybackiej województwa suwalskiego — nie dotyczy szeroko pojętej problematyki humanistycznej.

Artykuł otwierający „Rocznik”, autorstwa Zofii Budrewicz z krakowskiej WSP, dotyczy pisma-efemerydy z czasów powstania listopadowego — „Gońca Województwa Augustowskiego”, ukazującego się w Suwałkach od 17 grudnia 1830 do 4 lutego 1831 r. Autorka w sposób wyczerpujący omówiła wygląd i formę pisma, jego nakład, objętość, a także cenę, warunki prenumeraty oraz zasięg jego oddziaływania. Dużo uwagi poświęciła zmianom formalno-wydawniczym gazety, ukazującej się dwa razy w tygodniu (w poniedziałki i w piątki, potem we wtorki i w piątki). Dostępnym zmianom ulegało np. miejsce publikowania poszczególnych działów wydawnictwa (wiadomości: miejscowych, krajowych i zagranicznych, doniesień: „z Suwałk”, „z Augustowa”, „z Warszawy”, jak również stałych rubryk: różnorości i kącika poetyckiego, w którym zamieszczano głównie poezję patriotyczną). W zasadzie każdy numer pisma był syntezą doniesień z kilku innych wydawnictw, uzupełnioną wiadomościami lokalnymi, odezwami miejscowych władz czy apelami. Na uwagę zasługuje fakt, iż — jak zaznaczyła Autorka

— obecnie nie jest możliwe określenie, jakie stanowisko polityczne w tych szczególnych czasach reprezentowali twórcy „Gońca”. Sądzić jednak należy, że skłaniali się ku obozowi umiarkowanego postępu. Analizie poddana została m.in. treść przekazywanych czytelnikom wiadomości, mających na celu głównie informowanie oraz pobudzanie patriotyzmu wśród społeczeństwa. Mimo znacznych luk faktograficznych dotyczących dziejów „Gońca”, w porównaniu z innymi pismami regionalnymi, ukazującymi się w tym czasie (np.: „Gońcem Płockim” czy „Sandomierzaninem”), wydawnictwo to — jak twierdzi Autorka — spełniło przypisaną mu rolę, przy dużo mniejszej bazie intelektualno-technicznej, obecnej przy wydawaniu wymienionych wcześniej pism.

Temat *Gimnazjum Suwalskie w latach 1839—1866* przedstawił Zygmunt Filipowicz z Muzeum Okręgowego w Suwałkach. Pokrótkę omówił tradycje szkolnictwa średniego na Suwalszczyźnie, szczegółową zaś prezentację ćwierćwiecza istnienia tego Gimnazjum rozpoczął od przypomnienia, iż przeniesiono je do Suwałk dopiero w roku 1836 (początki gimnazjum suwalskiego sięgają końca XVIII w., kiedy to w roku 1796, już pod rządami pruskimi, dominikanie otworzyli w Sejnach tzw. szkołę wyższą). Autor scharakteryzował również grono profesorskie oraz zanalizował środowisko uczniowskie (ich status społeczny, wyznanie, liczbę). Osobny podrozdział dotyczył spraw dydaktyczno-wychowawczych.

W rozdziale *Komunikaty* znalazło się sześć artykułów. Tadeusz Budrewicz z WSP w Krakowie zamieścił tekst zatytułowany: *Wallenrod w kostiumie Jaćwinga*. Jest to analiza literacka powieści historycznej *Jaćwingowie*, autorstwa Józefa Aleksandra Miniszewskiego (1823—1863), wydanej w Warszawie w roku 1845, stylem swoim zdradzającej wyraźne wpływy twórczości Adama Mickiewicza. Witold Jemielity z Łomży zaprezentował temat: *Szkoły początkowe w powiatach augustowskim i suwalskim w 1898 roku*. Autor, na podstawie dziesięciopunktowej ankiety przygotowanej przez sejneńską kurię biskupią w roku 1898, wypełnianą przez poszczególne parafie, przeanalizował m.in. liczbę i rodzaje szkół na tamtejszym terenie (jedno- i dwuklasowych, miejskich, gminnych bądź wiejskich) oraz liczbę dzieci pobierających naukę (lub nie uczęszczających do szkoły). Część pytań dotyczyła kwestii związanych z rodzajem wyznawanej wiary, zarówno uczniów, jak i ich nauczycieli. Niewątpliwą zaletą tej ankiety — jak zaznaczył Autor — było umożliwienie zestawienia sieci szkół w powiecie augustowskim i suwalskim oraz odtworzenie liczby dzieci chodzących do szkoły. Zygmunt J. Przychodzeń, Wiesław Mierzejewski oraz Marian Sekulski z SGGW w Warszawie w artykule zatytułowanym *Karol Brzostowski i Rzeczpospolita Sztabińska w świadomości mieszkańców wsi* przedstawili wyniki badań obozu naukowego studentów SGGW-AR w Warszawie, który odbył się w lipcu 1983 r. Celem obozu było przeprowadzenie badań wśród ludności wiejskiej, mających na celu zorientowanie się, jaki jest stan wiedzy tej ludności na temat Karola Brzostowskiego (1796—1854) — pomysłodawcy i głównego inicjatora utworzenia tzw. Instytucji Rolno-Fabrycznej Sztabińskiej, spółdzielni działającej w ramach Rzeczpospolitej Sztabińskiej. Dwa artykuły, o charakterze sprawozdań, dotyczyły zagadnień archeologicznych (Krystyny Lenarczyk z Wrocławia *Badania archeologiczne w województwie suwalskim w latach 1976—1981* oraz Jerzego Siemaszko z Suwałk *Archeologiczne badania wykopaliskowe w województwie suwalskim w latach 1981—1989*). Odmienny nieco charakter ma ostatni artykuł w tym rozdziale. Janusz Kopciał z filii UW w Białymstoku, przedstawił komunikat z badań terenowych, dotyczących *Instytucji samorządu społecznego w gminie Raczki*, przeprowadzonych w latach 1980—1988.

W rozdziale *Materiały* Tadeusz Radziwonowicz z Archiwum Państwowego w Suwałkach, przedstawił przetłumaczony z języka rosyjskiego wybór pierwszej części materiałów archiwalnych dotyczących *Suwalskiego Powiatowego Komitetu Obywatelskiego 1914—1915*.

Dział Recenzji zawiera omówienia czterech prac historycznych oraz jedną recenzję tomiku poetyckiego.

Cztery sprawozdania zamieszczone zostały w rozdziale *Kronika*. Trzy z nich dotyczą: sesji naukowej poświęconej historii Kanału Augustowskiego, drugiemu ogólnopolskiemu spotkaniu lichenologów oraz sesji naukowej poświęconej twórczości Marii Konopnickiej. Ostatnie sprawozdanie dotyczyło działalności Rady Naukowo-Wydawniczej Suwalskiego Towarzystwa Kultury.

Zawartość „Rocznika” zamykają dwie noty biograficzne poświęcone Julianowi Bartysiowi (1923—1982) oraz Elżbiecie Walickiej-Kempisty (1934—1985).

Należy stwierdzić, iż omawiany tom „Rocznika Suwalsko-Mazurskiego” ma wszelkie cechy gwarantujące mu należną pozycję wśród innych podobnego typu regionalnych periodyków naukowych. Świadczy o tym przede wszystkim poziom merytoryczny zamieszczonych materiałów, lecz na tę ocenę ma również wpływ zadowalający poziom edytorski wydawnictwa. Oczywiście można byłoby dyskutować o doborze tematyki wybranej do pierwszego tomu, lecz wydaje się, że jest to przedczesne. Sądzić należy, że w przyszłości wydawcy zaproponują bardziej różnorodną tematykę, a znając np. pierwszych pięć tomów „Rocznika”, będzie można w pełni mówić o charakterze tematyki publikowanej w tym periodyku. Wadą, dającą się zauważyć podczas lektury pierwszego tomu „Rocznika”, jest obecność kilku trochę zdezaktualizowanych treści, o czym jednak czytelników poinformowano w przedmowie, a co zostało spowodowane — jak zaznaczyli wydawcy — wyjątkowo długim procesem powstawania pisma. Kończąc, należy mieć nadzieję, iż kolejne tomy „Rocznika Suwalsko-Mazurskiego” będą ukazywały się systematycznie, zgodnie z tytułem pisma.

Ryszard Tomkiewicz

Altpreussische Geschlechterkunde. Neue Folge. Blätter des Vereins für Familienforschung in Ost- und Westpreussen, Jg. 38, Bd. 20, Hamburg 1990, ss. XV, 786.

Otrzymaliśmy nowy, uroczysty, dwudziesty tom „Altpreussische Geschlechterkunde. Neue Folge” stowarzyszenia Verein für Familienforschung in Ost- und Westpreussen, obchodzącego w zeszłym roku 65-lecie istnienia. Towarzystwo to powstało w Królewcu 19 listopada 1925 r.¹

Tom dwudziesty „Altpreussische Geschlechterkunde” jest więc wydawnictwem rocznicowym, co przypominają przedmiowy prof. Udo Arnolda przewodniczącego Der Historischen Kommission für Ost- und Westpreussische Landesforschung, dr. Bernharta Jähniga prezydenta Der Copernicus Vereinigung zur Pflege der Heimatkunde und Geschichte Westpreussens i dr. Hansa Jürgena Karpa przewodniczącego Historischer Verein für Ermland oraz okolicznościowy artykuł Reinholda Heilinga przedstawiający dokonania towarzystwa Verein für Familienforschung. Tom ten przyniósł kolejne cenne artykuły i wydawnictwa źródłowe o losach ludności Prus Wschodnich i Pomorza Gdańskiego.

Reinhard Wenskus zamieścił obszerny artykuł o imionach i nazwiskach w północno-wschodnich Prusach Wschodnich we wczesnej nowożytności, ponadto artykuł o nazwisku „Grube” w okolicach Kłajpedy (w miejscowościach Prokuls i Szyłokarczma). Oba oparte na dokładnej analizie szerokiej bazy źródłowej i literatury, w tym polskiej.

¹ Wszystkie dane o historii stowarzyszenia zob. W. Chojnacki, *Słownik polskich nazw osobowych na Mazurach i Warmii. Problematyka i postulaty badawcze*, Komunikaty Mazursko-Warmińskie, 1988, nr 3/4, ss. 397—399.